

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER,

FJERDE RÆKKE,

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. RØRDAM,

DR. PHIL., SOGNEPRÆST.

SJETTE BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS UNIV. BOGHANDLER G. E. C. GAD.

THIELES BOGTRYKKERI.

1899—1901.

Om Grundlæggelsen af Klosteret i Præstø.

Ved **H. F. Rørdam.**

I K. S. 4. R. II, 193—230 har jeg meddelt nogle Samlinger om Antoniterklosteret i Præstø, og jeg mente den Gang saa temmelig at have udtømt Emnet. Men — heldigvis — har det vist sig, at der er endnu mere at finde. I en Samling i Rigsarkivet, der betegnes »Gottorpske Membraner,« findes nemlig bl. a. en Række Breve vedrørende Morkjær Kloster i Angel¹⁾ og deriblandt et Par, der angaa dette Klosters Aflægger i Præstø. Af disse, der frembyde den dobbelte Interesse, at de angaa selve Grundlæggelsen af Klosteret, og at de ere paa Dansk, har jeg erhvervet nøjagtige Afskrifter, som her skulle meddeles.

1.

1. Juni 1470.

Wij Cristiern meth Gudz nadhe Danmarcks, Swerigis, Norgis, Wendes oc Gotes koning, hertugh j Sleswiigh, greffwe vdi Holsten, Stormaren, Oldenborgh oc Delmenhorst, gøre alle widerligt, som nw ære oc komme skule, at effter thy at wij aff Gudz nadhe wel betrackte kwnne, at wij alle vpaa yderste domedagh vpstande skule oc taghe løn

¹⁾ Jeg skal her anføre disse Breves Dateringer, saa vidt jeg har bemærket dem: 1. Maj 1470. 26. Apr. 1473. Juli og Novb. 1478. 5 og 24. Jan. 1484. Juli 1486. Novbr. 1488. 6. Decbr. 1489. Jan. 1490. 5. Marts 1493. Jan 1499. 24. Febr. 1502. 27. Okt. 1508 (heraf et Udtog nedenfor). 1. Sept. 1516. 6. Febr. og 26. Okt. 1525.

fore wore gerninger, gothe oc onde, oc at eyncte er nytteligere til menniskens ewigh saligheed, en at betrackte the stycke, som Gudz loff oc thieniste daghlighe aff holdes ok øghes kan, tha haffwe wij nw aff wor synnerlige gwnst oc nadhe, swo oc vpaa thet at Gudz thieniste maa thes ydermere forøghes, Gudh, jomfrw Marie oc sancto Anthonio til loff, hedher oc ære, effter wore elskelige raadz raadhvnt oc giffvet oc meth thette wort obne breff vnne oc giffwe forstandere j sancti Anthonij gaardh vdi Mordhker oc therris gantze orden wor ok kronenæ kirke, wor frwe kirke vdi Prestø, meth al koningxligh ret, som er juspatronatus, prestegaardh oc alt annet gotz, som ther tilligger, meth alle forscriffne gotzes rette tilliggelse oc tilhøring, entinge til prestebordhet, eller som andre prester then tilforen vdi wære hafft haffwe aff kronen, eyncte vndentaghet, ehwat thet helst er, til ewigh tiidh beholde skulendis at bygge them een gaardh eller cløster aff, Gudh oc hans werdughe modher jomfrw Marie oc sancto Anthonio til loff oc hedher, oc holde thervdi Gudz thieniste, som sancti Antonij orden oc reghel vtwise, j swo made, at the skule thes troligere ok jnnerligere bethe Gudh fore oss, wor kære hwsfrw, beggis wore børn, arffwinge oc effterkommere, koninge, oc fore wore foreldris siæles saligheet ok bestand vdi therres gudhelige bønner oc andre gothe gerninger. Oc taghe wij ok aname thenne breffwisere her Pawel Winter oc hans effterkommere meth alle therris brødhre aff sancti Anthonij orden, som kommende wordhe vdi forscriffne sancti Anthonij gaardh vdi Prestø, meth alle therris godz, wordhnede hion oc thienere, aandelige oc wærlidzlige, vdi wor koningxlige fridh, hegn, wern oc beskerming, besynnerlige at forsware ok fordeytinge til rette, oc vnne wij oc tillade, at forscriffne brødhre aff sancti Anthonij gaardh vdi Prestø mwe oc skule haffwe alle the almøsse, som her vdi righet fallende wordhe, sancti Anthonij hedher at bygge oc fuldkomme forscriffne gaardh oc cløster meth. Thy bethe wij ether oss elskelige

werduge fadher, biscop Olaff vdi Roskilde, ati giffwe for^{ne} her Pawel Winter ether collacion vpaa for^{ne} kirke vdi Prestø, effther thy som forscriffne thette wort breff vtviser. Thy forbywdhe wij alle, ehwo the helst ære eller wære kwnne, oc serdelis wore foghede oc embitzmen, forscriffne forstandre oc brødre eller therris budh her vdi eller emodh vpaa personer, gotz, wordhnede hion eller thienere at hindre eller hindre lade, mødhe, vmage eller vdi nogre made vforrette, vnder wor koningxlige heffnd oc wredhe. Datum in castro nostro Haffnensi sexta feria infra octauas ascensionis dominij, anno eiusdem millesimo quadringen-tesimo septuagesimo, nostro regali sub secreto.

De mandato domini regis.

Orig. paa Pergament med Hul til Seglrem, i Rigsarkivet. Paa Brevets Bagside findes følgende tildels ulæselige Antegnelser (sml. K. S. 4. R. II, 211. 219):

Konigk Kersten der erste gibt Prestø kercken Jn Seland den Anthonitern.

Nucernius Surt^{as} Roschildensis Ottoniensis juris questuandi et jntrusionis domus.

Litera donationis parrochialis in Prestoo regis Dacie,

Veneris duodecima nouembris Franchius (?) Alfonsus de arce compulsus dedit in iudicio (?) jnstantia magistro Nicolao Francke procuratore (?).

Burghardus Haltrup de Heide notarius 150 septem [o: 1507].

2.

17. September 1470.

Wy Cristiern meth Gudz [nadhe] Danmarcks, Su[er]jiges, [No]rigis, Wendes oc Gottis koningh, hertwgh vdi Slesz- wiig, grewe i Hol[sten], Stormarn, Oldenborgh oc Delmenhorst, gøre alle witerlicht, at effterthij wij effter wore elskelige radz radh, sa[m]th[y]cke oc fulburdh hawe vnt oc tillgiffuet wor oc kronene kirke, Prestø kirke, ligendes j Seland, sancti Anthonij brøthre aff Mordkær ther eet closter aff at styckte, Gudh oc sancto Anthonio till loff, hether oc ære till ewigh tijdh, som thet wort opne breff, wij ther vpa giffuet hawe, ydermere vtviser oc inneholder.

Tha vpa thet at for^{ne} closter oc orden maa thes snarligere bygges, forbæthres oc fulkommes, oc Gudz thieneste ther vdi thes ydermere vpholdes, formeres oc forøghes, tha hawe wij nw vnt oc tilladet oc met thette wort obne breff vnne oc tillade, at for^{ne} sancti Anthonij brøthre oc budh mwe oc skule fare vhindert i wort righe Danmarck, ehwor them helstz løster, atsøghe effter got folks almøsse, som ære fee, swin, som them effter theris ordens priuilegia aff rette tilhører, till for^{ne} ordens forbæthringh oc Gudz thienestes vpholdelse. Thij bethe wij kerlige alle aandelige, oc werdzlige oc serdelis wore fogete oc embitzmen, borgemester oc radmen oc alle andere, wore kære vndersate i wor righe, at fordhe oc fremme for^{ne} sancti Anthonij budh oc brødhre for wor kerlige bøn skyld meth thet beste, ehwor oc nar them thet behoff gørs oc the them therom tilsighendes worde, swo at the redhelige kwnne fonge for^{ne} almøsse, swin oc fee, ehwor them for^{ne} almøsse fallende worder. Ther gøre i oss sønderlige till wel wilge vdi, oc wele thet gerne meth ether forskyl[de]. Oc effter thij at swo ær, som forscreffuit staar, tha igen kalle wij alle the breffue meth thette wort opne breff, som wij tilforen swarthe oc graabrodhers ordens men vpa for^{ne} almøsse giffuet hawe, oc wele wij, at for^{ne} breffue skule ey i nogre made komme eller wære for^{ne} sancti Anthonij brødhre oc orden vpa for^{ne} almøsse till forfang oc skathe. Thij forbywde wij alle, ehwo the helstz ære eller wære kwnne, oc serdelis for^{ne} swarthe oc graabrodhers ordens men oc alle andere, for^{ne} sancti Anthonij brodhre her emoth vpa for^{ne} almøsse, swin oc fee her effter athindre eller hindre lade, mødhe, vmaghe, platze, tøffwe eller i nogre made vforrette, vnder wor koningxlige heffnd oc wrethe. Datum jn castro nostro Segeberg secunda feria proxima post exaltacionem sancte crucis, nostro sub secreto, anno domini mcd septuagesimo.

Ad mandatum domini regis.

Noget beskadiget Orig. paa Pergament i Rigsarkivet med følgende Paaskrifter bagpaa:

Des oldenn zeligen koningk Cristierns breeff, dar jñne s. ko. w: den van Moerkerckenn de kerckenn to Prestôö jñ Seelant to styfftinge eres [klosters] gift. Jñ dessem suluenn breue werd [ene]n vorgunnet, datt se ere botscop vn e, swyne vnd almis[se]n jñ Dennem[ar-]gken tobiddende schicken moghen. De breue, so de swarte vnd grawe monnicke vp solliche almisen hebben, scolen denn van Moerkercken vnschedelich syn.

Nucerin. Surt^{ns} Roschildensis Ottaniensis juris questuandi et intrusionis domus.

Litera donationis parrochialis in Prestoo regis Dacie.

Veneris duodecima nouembris Franciscus Alfonsus de arce compulsus dedit in iudicio instancia Nicolao Francke procuratore.

Burghardus Haltrup de Heide notarius 1507.

Endnu skal meddeles Hovedindholdet af et Notarial-instrument af 27. Oktober 1508 vedrørende den Bestræbelse, som til flere Tider ytrede sig i Præstø og gik ud paa at frigjøre Klosteret her fra Afhængigheden af Moderklosteret i Morkjær, noget som det sidste betragtede som et groft Oprør og paa alle Maader søgte at forhindre. Efterfølgende er afd. Arkivsekretær Matthiessens Uddrag af den vidtløftige Original (i to ikke ganske enslydende Exemplarer) i Rigsarkivet:

Instrumentum notariale de actis in causa Jordani Kløver et præceptoriarum Morker et Præstø. Causa in supplicationis cedula ita significatur: »Exponitur pro parte devoti oratoris viri Jordani Kløver præceptoris domorum sive præceptoriarum in Morker, Sleswicensis, et Præstø, Roskildensis diocesis, ordinis sancti Augustini viennensis, quodque licet ipse orator et sui antecessores pluribus retroactis annis et a primeua erectione dictæ domus in Præstø omnem superioritatem in eadem domo in Præstø habuerint et habere fructusque redditus et prouentus ex eadem domo prouenientes recipere et leuare sine aliquo obstaculo et impedimento consueuerint; nichilominus quidam Petrus Mathie, pro religioso dicti ordinis se gerens, ne-

scitur quo spiritu ductus, præmissis minime attentis, se infra ad dictam domum temere et de facto instruit, prout intrusus est de præsentis et mala malis accumulando eundem oratorem et fratres de Morker jurequestuandi per diocesem Ottoniensem, quod a tempore innumerabili semper spectare et pertinere consuevit ad eosdem præceptorem et fratres ejusdem domus de Morker pro tempore existentes, per trium annorum spatium vel circa temere et de facto spoliavit fructusque redditus et prouentus exinde respectiue prouenientes indebite percipiendo et levando et suis damnabilibus oribus applicando.«

Til Historien om Præstø Klosters Opløsning kan anføres den tidligere oversete Notits, at Byfogden i Præstø 1542 fik kongl. Livsbrev paa det Hus, der forhen havde været Hestemølle til S. Anthonii Kloster¹⁾.

¹⁾ Danske Mag. 3. R. VI, 351.
